

7.Prešov

Erb: Erb mesta prechádzal zložitým vývojom. V priebehu jedného storočia dostalo mesto až tri erby. Prvý mu udelil panovník Ladislav V. Pohrobok v roku 1453 a používa sa v súčasnosti. Druhý erb je z roku 1548 a bol podobný prvému, len obohatený o čierneho orla držiaceho v pazúroch jahodu s tromi červenými a dvoma zelenými plodmi. Jahody vyjadrovali vtedajšie meno Prešova. Tretí erb bol celkom nový a udelil mu ho panovník Ferdinand I. v roku 1558. V erbe pribudol v modrom poli žltý lev opierajúci sa o stĺp. V druhom a treťom poli je orol s vetvičkou v pazúroch a na štíte je zlatá turnajová prilba so zlatou prikrývkou a korunkou. Klenotom je zlatý gryf - fantastické zviera (lev a orol), ktorý drží v pazúroch meč s korunkou a tri červené ruže. Celý erb nesú dvaja anjeli s ľaliou. Mesto sa však vrátilo k prvému erbu z roku 1453.

Poloha: Prešov je krajské mesto ležiace v Prešovskom kraji. Počtom obyvateľov 91 498 (k 31.12.2007) je Prešov tretie najväčšie mesto na Slovensku. Má štyri katastrálne časti: Prešov, Šalgovík, Solivar a Nižná Šebastová. Je metropolou Šariša. Leží vo východnej časti Slovenska na sútoku riek Torysa a Sekčov v Košickej kotline. Obklopujú ho Slanské vrchy z východu a Šarišská vrchovina zo západu.

História: Počiatky osídlenia tohto územia siahajú až do doby kamennej, čo dokazujú aj významné archeologické nálezy nájdené v údolí potoka Delňa. Ďalšie stopy existencie osídlenia územia dnešného Prešova pochádzajú z doby bronzovej, keď tu boli objavené bronzové predmety, keramika, ale aj železný nožík a ihlice. Nález zlatých a strieborných rímskych mincí patrí k veľmi cenným dôkazom o existencii hospodárskych stykov tohto územia s Rímskym impériom. Historicky doložené je aj osídlenie územia Prešova Slovanmi z prelomu 8. a 9. storočia.

Začiatkom 12. storočia bolo toto územie začlenené do uhorského štátu. Prvá písomná zmienka o Prešove sa nachádza v listine kráľa Belu IV. z roku 1247. V tom istom storočí v roku 1299 udelil kráľ Ondrej III. Prešovu mestské výsady, ktoré rozšíril kráľ Ľudovít I. v roku 1374, čím sa mesto Prešov stalo slobodným kráľovským mestom.

V 14. a 15. storočí zaznamenalo mesto mimoriadny hospodársky rozkvet, zakladali sa tu cechy (kožušnícky, kováčsky, krajčírsky, obuvnícky, a podobne) a v tom čase tu žilo okolo dvetisíc ľudí zaoberajúcimi sa prevažne remeslom. V roku 1455 dostalo mesto od kráľa Ladislava Pohrobka svoj prvý mestský znak. Vďaka hospodárskej prosperite mesta 15. storočie znamenalo aj rozvoj stavebného ruchu, ktoré sa odzrkadlilo na honosnej architektúre meštianskych domov.

Vývoj mesta v 16. a 17. storočí ovplyvnili šíriace sa reformácie a protihabsburské povstania. Mesto postihli aj živelné pohromy, mor, požiare a úpadok mesta sa prehlboval. Do histórie sa zapísal rok 1687 známy ako prešovské jatky, kedy boli na námestí kruto popravení 24 meštania za podporu Imrichovi Tökölimu, vodcovi protihabsburského povstania ako výstraha pre ostatných. K oživeniu mesta došlo koncom 18. a zač. 19. storočia, kedy sa obyvateľstvo Prešova doplnilo prisťahovalcami z

iných miest. Zriadením gréckokatolíckej diecézy v roku 1816 sem začal prichádzať väčší počet Rusínov a koncom 18. storočia sa tu vytvorila aj významná židovská komunita. Veľký hospodársky význam pre mesto mala výroba soli a preto v 19. storočí bol zastaraný systém ťaženia soli nahradený modernejším rozsiahlym komplexom.

Po požiaroch koncom 19. storočia pribudlo v Prešove mnoho verejných budov (grécko-katolícky seminár Alumneum, dievčenský ústav Sancta Maria či židovská synagóga) a s nimi i nové ulice (Vajanského či Plzeňská). Po februári 1948 začala socialistická výstavba, industrializácia a kolektivizácia – budovali sa fabriky, rástla zamestnanosť a pribúdali nové byty. Avšak za cenu znárodnenia majetku a tým i obmedzenia občianskych slobôd nielen pre zisk kapitálu. S tým bol spojený nárast populácie, ktorý roku 1950 dosiahol takmer 23 000 ľudí. O dvadsať rokov neskôr to už bolo 55 000 a k roku 1989 až cez 80 000.

V súčasnosti je Prešov vďaka stabilnému hospodárskemu rastu rozvíjajúce sa mesto Slovenska. Realizuje sa tu množstvo stavebných projektov ako napr. hypermarkety, obchodné centrá, bazény, hotely a samozrejme i obytné domy.

Významné stavby a pamätihodnosti:

Neptúnova fontána - je najstaršou fontánou mesta. Bola postavená v roku 1789 ako dar mestu od židovského obchodníka Marka Holländera. Sochu vyhotovil košický sochár Vincet Staviarsky.

Kalvária - západnému okraju mesta dominuje barokový komplex Kalvárie. Vznikol medzi rokmi 1720-1769 z prostriedkov darcov, ktorým zo začiatku slúžil ako cintorín. Celú sústavu Kalvárie tvorí kostol sv. Kríža, štrnásť kaplniek krížovej cesty, kaplnka Svätých schodov, katakomby a príľahlý cintorín.

Katedrála sv. Mikuláša – základy monumentálnej katedrály (takmer 55 metrov dlhá a 34 metrov široká s 71 metrov vysokou vežou) stoja na staršej sakrálnej stavbe z 13. storočia. Stavba samotnej katedrály by sa dala rozdeliť do niekoľkých etáp. Prvá sa odohrala niekedy v polovici 14. storočia, keď bol postavený kostol. Druhá sa odohrala po požiari roku 1418, kedy sa práce na čas zastavili a pokračovali v období rokov 1420-1440. Na začiatku 16. storočia začala tretia etapa, ktorá mala predovšetkým za cieľ zjednotiť slohovo nesúrodý celok. Do diela sa v období rokov 1502-1515 pustil staviteľ Ján Brengyszey. Po veľkých požiariach na začiatku a konci 18. storočia musel prejsť chrám opravami, ktoré mu dali čiastočne barokovú podobu. Finálne úpravy počas ktorých bola veža opäť „gotizovaná“ prebehli na začiatku 20. storočia, vtedy došlo i k interiérovým úpravám.

Evanjelický kostol – 1. mája 1642 bol položený základný kameň evanjelického kostola, ktorý jezuiti neskôr zasvätili Najsvätejšej Trojici. Neskoro renesančná stavba bola dokončená roku 1647. Vo vnútri môžete nájsť po obidvoch stranách spevácke tribúny. Piliere chrámovej lodi sú bohato zdobené profilovanými rímsovými hlavicami. Svoju neskoro renesančnú podobu si kostol zachoval dodnes. Bol renovovaný v rokoch

1850 a 1947. Vnútorne zariadenie kostola pochádza čiastočne zo 17. storočia. Neorománsky hlavný oltár má uprostred stĺpovej architektúry kópiu obrazu Krista a Samaritánky. Originál obrazu totiž zhorel pri požiari roku 1913.

Evanjelické kolégium – stavba bola zahájená v roku magického čísla 1666. Napriek sporom s panovníkom, sa v stavbe pokračovalo za výdatných finančných injekcií uhorských stavov. Na novú školu prispeli i evanjelici zo Sedmohradska, Holandska, Poľska a dokonca prispeli i švédsky a dánsky kráľ či saské knieža. V októbri 1667 bola škola slávnostne otvorená. Vtedy to bola trojkrídla jednoposchodová stavba s dvorom uprostred, ktorý bol na južnej strane uzatvorený múrom a bránou. Pod celou budovou sú pivnice s neskoro renesančnými klenbami. Škola si vybudovala dobré meno za hranicami, čo vyvolalo nevôľu panovníckeho dvora. Roku 1673 prevzali školu jezuiti a o sto desať rokov neskôr budovu opäť získali evanjelici.

Župný dom – na mieste dnešného domu stáli do roku 1769 dva kamenné renesančné dvojpodlažné domy. Ich spojením vznikla v rokoch 1769-1770 reprezentačná administratívna budova Šarišskej župy. Priečelie je bohato symetricky členené a tvoria ho dva vstupné portály z kameňa.

Súsošie Immaculaty – pieskovcové súsošie bolo postavené neznámym majstrom roku 1751. Podstavec bol doplnený štyrmi svätcami, avšak do dnešných dní sa zachoval iba svätý Ján Nepomucký a svätý Mikuláš. Dominantou súsošia je pieskovcová socha Madony s dieťaťom s pozlátenou korunkou a žezlom.

Súsošie sv. Rochusa – v roku 1733 bolo na voľnom priestranstve pred františkánskym kostolom postavené pieskovcové súsošie svätého Rochusa. Na vrchole bohato členeného stípu s reliéfom jaskyne stojí vzpriamená postava svätého Rochusa. Na trojbokom podstavci sú zobrazené plastiky sv. Sebastiana, Antona Paduánskeho a Jána Nepomuckého.

Kostol a kláštor františkánov – najprv karmelitánsky kostol Panny Marie, neskôr svätej Trojice, a kláštor boli vysvätené okolo roku 1380. Roku 1559 karmelitáni miesto opustili a ich majetok prepadol mestu. V druhej polovici 17. storočia bol kostol s kláštorom darovaný františkánom, ktorí ho roku 1660 prestavali. Na severnej i južnej strane komplex ohraničili kamenným múrom. Avšak o dvadsať rokov

neskôr bolo miesto spustošené a až v prvom desaťročí 18. storočia došlo k rozsiahlejšej rekonštrukcii. K opravám dochádzalo i počas 19. a 20. storočia.

Radnica – súčasná budova radnice je výsledkom mnohých stavebných úprav. Na

konci 15. storočia dom patril maliarovi Petrovi Molerovi. Na začiatku 16. storočia bol prestavaný na mestskú vináreň. Počas 16. storočia bola budova opäť rozšírená a i naďalej slúžila ako mestská vináreň. Už v druhej polovici 18. storočia bol objekt označovaný ako radnica. Po požiari roku 1788 došlo k veľkej prestavbe, počas ktorej bol pridaný balkón, z ktorého bola 16. júla 1919 vyhlásená Slovenská republika rád.

Krajské múzeum – Toto vlastivedné múzeum vzniknuté v roku 1945 sídli v Rákocziho paláci v centre mesta. V ponuke je rada zaujímavých expozícií ako napríklad historické zbrane, dejiny Prešova od 9. do 19. storočia, historické rodiny alebo na gazdovskom dvore.

Múzeum rusínskej kultúry – najmladšie múzeum

na Slovensku vzniklo v januári 2007. Cieľom múzea je získavanie, ochraňovanie,

vedecké a odborné spracovanie a sprístupňovanie múzejných zbierok, ktoré dokladujú vývin materiálnej a duchovnej kultúry Rusínov na Slovensku. Múzeum ponúka tri expozície a to: Aktuálnu knižnú publikáciu o Rusínoch a pre Rusínov; Moderné dejiny Rusínov na Slovensku a Rusínska identita vo svetle ikon starých písomností v gréckokatolíckych a pravoslávnych cirkvách pôsobiach na území SR.

Múzeum vín – priestory múzea sa nachádzajú v starobyklých dvojpodlažných pivniciach pod prešovskou radnicou.

Návštevníci sa dozvedia o víne mnoho zaujímavostí – ako sa spracováva, ako sa podáva a správne vychutnáva. Expozícia nie je zameraná iba na Slovensko ale i na Moravu a iné oblasti z celého sveta. Celú kolekciu tak tvorí viac než 1500 vín.

Židovské múzeum – založené roku 1928 (patrí mu slovenské prvenstvo). V roku 1931 múzeum začalo pôsobiť v priestoroch tzv. vodnej bašty Kumšt, o čo sa postaral Ing. Eugen Bárkány a dr. Teodor Austerlitz. Obaja majú i najväčší podiel na jeho budovaní. Zhromaždili niekoľko stoviek predmetov zo Slovenska a početné dary zo zahraničia. Počas druhej svetovej

vojny muselo múzeum svoju činnosť ukončiť a po vojne nebol o jeho obnovenie záujem. Až na konci novembra 1993 bola časť zbierky opäť sprístupnená verejnosti.

Šarišská galéria – sídli v štyristo rokoch starom dome renesančného slohu. Samotná galéria bola založená až roku 1956 ako Krajská galéria v Prešove, pričom prvá výstava prebehla o rok neskôr. V roku 1991 sa premenovala na Šarišskú a radí sa k najstarším regionálnym galériám na Slovensku, ktorá vyhladáva tvorbu umelcov východnej časti krajiny.

Osobnosti:

Ján Borodáč - je jedným zo zakladateľov a budovateľov slovenského profesionálneho divadla. Bol divadelným režisérom, hercom, pedagógom a prekladateľom.

Ivana Christová - prvá Miss Česko-Slovensko (1989)

Katarína Knechtová - je slovenská speváčka, klaviristka, gitaristka, skladateľka a textárka. Známa je z pôsobenia v prešovskej skupine Peha. Do roku 1997 pôsobila ako vokalistka v prešovskej skupine IMT Smile.

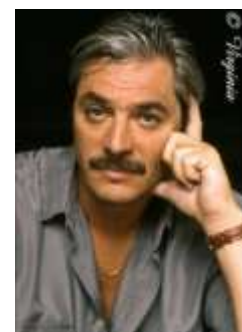

David Kollár - gitarista, skladateľ filmovej hudby, producent a scenárista.

Katarína Koščová - slovenská speváčka, víťazka Slovensko hľadá SuperStar z roku 2005.

Juraj Kukura - slovenský (medzinárodný) herec. Začínal v Divadle na Korze, neskôr na Novej scéne (1971 - 1976). V rokoch 1976 - 1984 pôsobil v Činohre SND v Bratislave, až kým neodíšiel do Nemecka. Zo začiatku účinkoval v mníchovskom divadle Kammerspiele, neskôr v Bazileji, Bonne a od roku 1985 v Schuspielhause v Hamburgu, kde dodnes žije. V roku 2002 sa stal riaditeľom bratislavského Divadla Aréna. V Nemecku patrí k obľúbeným divadelným a televíznym hercom. Hral v niekoľkých dieloch seriálu Miesto činu, v seriáloch Via Mala, Hotel Raj a Helicops.

Peter Lipa - je slovenský spevák, skladateľ, podnikateľ, organizátor hudobných podujatí, moderátor, manažér jazzového diania, dlhoročný dramaturg a promotér popredného európskeho festivalu Bratislavské jazzové dni.

Ivan Tásler - je slovenský skladateľ, gitarista, spevák a hudobný producent, známy najmä z pôsobenia v kapele IMT Smile.

Jonáš Záborský - bol slovenský básnik, prozaik, dramatik, historik, novinár, kňaz a teológ.

Milka Zimková - je slovenská prozaička, režisérka, autorka monodráma a herečka.

Prešovský kraj je rodiskom aj mnohých ďalších významných osobností, ktorých život a dielo zachytili žiaci vo svojich referátoch či prezentáciách:

Peter Nagy - je slovenský spevák, skladateľ, textár, producent a fotograf. Je frontmanom slovenskej hudobnej skupiny Indigo. Spolu s Richardom Müllerom, Robom Grigorovom, Miroslavom Žbirkom skupinami ako je Elán, Tublatanka patrí medzi najúspešnejších spevákov slovenskej populárnej hudby hlavne 80. a začiatku 90. rokov 20. storočia.

[-Prezentácia - Peter Nagy](#)

Gabriela Futová - Narodila sa 23. 2. 1971 v Prešove. Po absolvovaní gymnaziálnych štúdií v Prešove vyštudovala odbor žurnalistika na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Pracuje ako knihovníčka v Knižnici P. O. Hviezdoslava v Prešove na detskom oddelení Slniečko. Od roku 2002 je metodičkou pre prácu s deťmi a mládežou v Knižnici P. O. Hviezdoslava v Prešove a vedúcou pracovnej skupiny so zameraním na prácu s deťmi a mládežou zriadenej Slovenskou národnou knižnicou v Martine. Patrí medzi spisovateľov so zmyslom pre humor. Detskej literatúre sa venuje od roku 2000. Ako sama tvrdí, vychádza z pozorovania detí v okolí a veľmi ju inšpiruje vlastné detstvo, pretože navyvádzala kopec hlúpostí. Jej príbehy sú plné napätia, záhad i humoru.

Literárna tvorba - pre deti a mládež - Naša mama je bosorka! (2000), Hľadám lepšiu mamu (2001), Ako čarovná fľaška zachránila Vianoce (2002), Nezblázni sa, mamička (2003), Keby som bola bosorka (2003), Ako topánka Anka do sveta išla (2003), Lepší otec v hrsti ako kamoš na streche (2005), Rozruch v škole na Kavuličovej ulici (2006), Štyri kosti pre Flipra (2007), Psia škola kocúra Červenochvosta (2008), Dokonalá Klára (2008), Zmätené dvojčky zo slepej uličky (2008, spoluautor Roman Brat), Chlapci padli z višne, dievčatá z jahody (2010, spoluautor Roman Brat), Poškoľáci (2010).

Peter Bondra - bývalý slovenský hokejový útočník. Vynikal rýchlym korčuľovaním a patril k najúspešnejším zakončovateľom v NHL. Výraznou mierou pomohol slovenskej reprezentácii k zisku titulu majstra sveta (2002). Po ukončení aktívnej kariéry v októbri 2007 sa stal jej generálnym manažérom.

[-Prezentácia - Peter Bondra](#)

Ostatné významné osobnosti a dominanty prešovského kraja zhrnuli vo svojej prezentácii jeho patróni:

[-Prezentácia - Prešovský kraj](#)

Prešov a jeho okolie je charakteristické aj svojim nárečím. Bližšie sme sa s ním oboznámili v piesni A ja taka dzivočka, ktorá je typická pre oblasť Šariša:

A ja taka dzivočka

1.A ja taka dzivočka, cingilingi bom,
rada vijem pirečka, cingilingi bom,
/:rada vijem, rada dam, cingilingi bom, bom, bom,
i za kalap zakladam, cingilingi bom:/.

2.A ja taka jak i mac, cingilingi bom,
čarne oči mušim mac, cingilingi bom,
/:čarne oči mac mala, cingilingi bom,bom, bom,
ja še na ňu podala, cingilingi bom:/.

3.A ti cigan, dobre hraj, cingilingi bom,
na dzifčata nekukaj, cingilingi bom,
/: na dzifčata, na šumne, cingilingi bom, bom, bom,
naj nechodza po humne, cingilingi bom:/.

Zdroje:

<http://www.saris.eu.sk/presov/sk/historia.html>

<http://www.astropresov.sk/>

<http://www.po-kraj.sk/sk/>

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Pre%C5%A1ov>

<http://www.presov.sk/portal/>

<http://infovekacik.infovek.sk/2005-marec/mesta-precitajsi.php>

<http://www.infoglobe.sk/presovsky-kraj-rubrika/presov>